

Representantforslag 135 S

(2010–2011)

fra stortingsrepresentantene Linda C. Hofstad Helleland, Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen

Dokument 8:135 S (2010–2011)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Linda C. Hofstad Helleland, Sonja Irene Sjøli og Olemic Thommessen om å styrke barns rettigheter og innflytelse i barnevernet

Til Stortinget

Bakgrunn

Barnevernet skal sikre at alle barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, skal få nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Alle barn som underlegges barnevernets omsorg, har krav på et godt tilbud tilpasset de behov den enkelte måtte ha. Når staten overtar foreldreansvaret for barn, har det offentlige et særlig ansvar for å sikre kvalitetsmessig gode tjenester som ivaretar hvert enkelt barn. Samtidig må det offentlige også sikre at barns rettigheter blir tilstrekkelig ivaretatt.

Et godt barnevern er et barnevern med stort mangfold av tiltak og tilbud, med høy kvalitet og med god ressursutnyttelse. Men det er også et barnevern som tar hvert enkelt barn på alvor og involverer barnet i forhold som er viktig for deres hverdag. Barnevernet skal sørge for å gi alle barn en hverdag likest mulig en «normal» familiesituasjon, uavhengig om det er hjelpetiltak i hjemmet, fosterhjem eller institusjonsplassering. Forslagsstillerne er bekymret over at barn i barnevernet føler seg overkjørt og umyndiggjort, da mange opplever å ikke få ta del i viktige avgjørelser omkring eget liv. Erfaringer fra barnevernsbarn som har deltatt i prosjekter omkring for eksempel tema flytting i regi av Forandringsfabrikken, gir forslagsstillerne grunn til bekymring.

Deltagelse i saksbehandlingen

De senere årene har forskere rettet mer oppmerksomhet mot barn og unges egne synspunkter og erfaringer med plassering utenfor hjemmet. I «Barn og Unge i Fosterhjem, en kunnskapsstatus» fra 2010 vises det til at barn i større grad sees på som sosiale aktører som aktivt er med på å skape den verden de er en del av. Det er foretatt flere kvalitative studier som hver for seg gir et godt bilde av hvordan barn og unge opplever ulike forhold innen barnevernet. På tross av at dette er kvalitative studier med de variasjonene det gir i datagrunnlag og analytisk perspektiv, er konklusjonene fra de ulike studiene konsistente. Studiene viser at barn og unge ser på relasjonen til de voksne profesjonelle som avgjørende for vellykkede plasseringer. Et vellykket plasseringsløp kan defineres som et sammenhengende barneliv. Formelt sett handler dette om å bli betraktet og behandlet som et menneske med en selvstendig mening som blir tatt med i eget saksforløp.

I temahefte utgitt av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i 2008 om barns deltagelse i familierådets beslutningsprosess vises det til barnevernloven og forskning som stadfester at barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modning. I barnevernloven § 6-3 første ledd står det at:

«Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.»

Forslagsstillerne er av den oppfatning at et barnevern som i størst mulig grad klarer å ivareta dette hensyn, vil være et bedre barnevern for barn i en allerede utsatt situasjon. En bedre ivaretagelse av § 6-3

første ledd vil føre til at hensynet til barnets beste, § 4-1, vil bli bedre ivaretatt.

I samme temahefte vises det til forskning som viser til viktigheten av barns opplevelse av å bli hørt:

«Retten til deltagelse handler om medvirkning og medbestemmelse, altså å få informasjon og ta beslutninger sammen med andre. Retten til deltagelse representerer en grunnleggende menneskelig rettighet, nemlig retten til innflytelse og medbestemmelse over viktige bestemmelser i eget liv. Det er et grunnleggende behov å ha innflytelse i eget liv. Dette gjelder også for barn. Forskning på barns medvirkning i barnevernssaker konkluderer med at barn gjerne vil bli hørt, men de vet godt at de ikke kan bestemme selv. Flere studier dokumenterer at barn heller ikke ønsker å ta avgjørelse alene i vanskelige spørsmål, men de ønsker å få være med og si hva de selv tenker når saker som berører dem blir avgjort.»

Videre kan en lese at barns deltagelse kan begrunnes utover det faktum at det er lovpålagt:

«For det første kan inkludering av barns meninger være avgjørende for å kunne lage en god plan for barnets fremtid. For det andre kan barn som får informasjon og får være med på samtaler det barnets situasjon og tiltak diskuteres, lettere forstå og akseptere det som blir bestemt.»

Barn må involveres i det skriftlige arbeidet og når planer for det enkelte barn utarbeides. Dette viser at det å styrke barns rettigheter og mulighet til innflytelse innenfor barnevernet vil føre til et bedre barnevern.

I Trondheim kommune har man fra 2009, som første kommune i landet, tatt i bruk et eget utrednings- og effektvurderingsverktøy i barnevernet for å kvalitetssikre utredningene og måle effekten av tiltak som iverksettes. Barns medvirkning i prosessen kan legges inn i slike verktøy for både å kartlegge og å måle effekten av barns medvirkning i saksbehandlingen.

Styrke forskningen

Selv om forskningen på dette feltet peker i samme retning, er det kunnskapshull som det kreves ytterligere forskning for å tette. Forslagsstillerne ønsker derfor mer og spredt forskning på barnevernsfeltet. Barn og unges erfaringer og refleksjoner med barnevernstjenestene vil være særlig interessante med tanke på fremtidige forbedringer av barnevernstjenestene. For å sikre en best mulig bredde av fagmiljøer bør forskningsmidlene fordeles mellom de ulike fagmiljøene for å hindre forskningsmessig ensretting. Forslagsstillerne ber derfor regjeringen legge frem en handlingsplan for Stortinget med forslag til styrking av forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.

Tilsynsførerordningen

Alle barn i fosterhjem skal ha en tilsynsfører, denne blir oppnevnt av det offentlige. Tilsynsføreren skal ha en uavhengig funksjon til barnevernstjenesten og fosterforeldrene, men skal samarbeide med barnevernstjenesten til beste for barnet. Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før tilsynsfører velges. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Forslagsstillerne mener at barns mening må illegges større vekt enn dagens praksis legger opp til. Ifølge forskrift for fosterhjem skal tilsynsfører føre tilsyn med barnet så ofte som nødvendig, men minimum 4 ganger i året. Rapporteringer fra kommunene til fylkesmennene viser at kommunene pr. 31. desember 2009 hadde ansvar for 6 971 barn, og om lag 800 av disse manglet tilsynsfører (11,5 prosent). Tilsynsførerprosjektet til Fosterhjemsforeningen viser at om lag 30 prosent av barna som hadde tilsynsfører, ikke fikk tilsyn i samsvar med lovens krav. Forslagsstillerne mener denne mangelen er svært alvorlig, både fordi det viser at mange barn i barnevernet ikke har den viktige tillitspersonen å forholde seg til i hverdagen, og at ordningen ikke fungerer godt nok.

Forslagsstillerne viser til representantforslag fra stortingsrepresentantene Linda C. Hofstad Helleland, Olemic Thommessen og Sonja Irene Sjøli om en gjennomgang og styrking av tilsynsordningen i barnevernet, Dokument 8:110 S (2009–2010). Barneombudets rapport «Maktesløst tilsyn», viser at tilsynet med barnevernet ikke fungerer godt nok. Rapporten viser at det er store forskjeller i det tilbudet barn får. Videre viser rapporten at klagesystemet ikke virker, at barn ofte ikke kjenner muligheten til å klage, og at det ikke gis nødvendig garanti for at barn i kontakt med barnevernet får det tilbudet de har krav på. Det ble på denne bakgrunn fremmet følgende forslag

«Stortinget ber regjeringen om en gjennomgang av tilsynsordningen i barnevernet, både for å styrke gjennomføringen av tilsyn med hensyn til det enkelte barn bosatt i fosterhjem og barn bosatt i det statlige barnevernets tiltak.»

Forslaget ble vedlagt protokollen av flertallet fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslagsstillerne viser til at regjeringen enda ikke har presentert forslag til forbedringer av tilsynet i barnevernet.

Hovedkontakt

Regjeringen omtaler tilsyn av barnevernet i Prop. 1 S (2009–2010) fra Barne- og likestillingsdepartementet. Der beskrives det at hele 5 prosent ikke får det individrettede tilsynet i institusjon som de har krav på. På mange institusjoner blir det oppnevnt en hovedkontakt som skal være barnets kontaktpunkt både på institusjonen og overfor saksbehandler i bar-

nevernet, samt andre instanser der det er behov. Denne ordningen kan sammenlignes med tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem, bortsett fra at vedkommende arbeider på institusjonen. Det er ingen sentrale retningslinjer for hvordan denne hovedkontakten utnevnes, og det er heller ingen retningslinjer for hva en slik hovedkontakt skal være for det enkelte barn. Forslagsstillerne ønsker å se på hvordan ordningen med hovedkontakt kan formaliseres og utvikles for best mulig å ivareta barnas medvirkning og innflytelse på egen hverdag.

Det bør være et mål at valg av ulike tillitspersoner og frivillige omsorgsplasseringer i så stor grad det lar seg gjøre, skjer i samråd med barnet for å sikre barns rettigheter og innflytelse over egen hverdag.

Rapportering

I barnevernet blir det utarbeidet rapporter om hvert enkelt barn. Barnevernloven § 6-3 sier noe om barns medvirkning i selve saksbehandlingen, noe forslagsstillerne mener må inkludere tiden barnet er under barnevernets omsorg. Tilbakemeldingene fra barn i barnevernet er at de i varierende grad involveres i dette arbeidet. Barn bør etter forslagsstillerne mening kunne inkluderes i arbeidet med å skrive rapporter om egen adferd, utvikling og aktiviteter. Egne utsagn om hvordan barna opplever hverdagen kan være positivt for den videre saksgangen, barnets forståelse for tiltak som igangsettes, som læring for barnet og som en del av behandlingen. Dette vil styrke barnas innflytelse over egen hverdag og overfor barnevernet gjennom å ta en mer aktiv del i saksbehandlingen.

Forslagsstillerne ber på denne bakgrunn Stortinget om å be regjeringen legge frem egen sak om hvordan styrke barn i barnevernets rettigheter og mulighet til innflytelse over egen hverdag slik som barnevernloven legger opp til. Dette gjelder i utnevningen av de ulike personene de skal forholde seg til som støttepersoner, deltagelse og involvering i saksbehandlingen og så videre. Dette er viktig både for bedre å ivareta den enkeltes trygghet og ulike behov, og for å sikre en god individuell oppfølging og mulighet for reell innflytelse over eget liv. Forslagsstillerne mener dette vil gi et bedre tilbud til de barna som er omfattet av barnevernstjenesten og dermed bedre ivareta hensynet til barnets beste.

Lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet

For barn og pårørende av barn i barnevernet kan det oppleves vanskelig å få hjelp når de mener seg urettferdig behandlet av det offentlige. Klageadgangen er der, men det er et komplisert regelverk, og de involverte har mange ulike rettigheter og bestemmel-

ser å forholde seg til. Fylkesmannen er klageinstans for det kommunale barnevernet. Prosessen med å klage på vedtak fattet av barnevernet kan oppleves som en uoverkommelig oppgave for de det gjelder. Forslagsstillerne ønsker å gi barn og pårørende av barn i barnevernet mulighet til å få kvalifisert bistand av en uavhengig klagehjelp når de er i konflikt med det offentlige eller ønsker uavhengige råd i sin saksbehandling. Dette må være et lavterskeltilbud som er tilgjengelig og som har mulighet til å yte rask og kvalifisert bistand på en rekke områder. Forslagsstillerne vil peke på at et alternativ kan være å legge barnevernet under dagens pasient- og brukerombudsordning. Ombudet kan bistå med å gi veiledning og råd i saker, bistå i kontakt med ulike offentlige instanser, bistå med henvendelser og formulering av klager. All bistand fra ombudet er gratis. En lavterskel klageordning for barn og pårørende av barn i barnevernet vil etter forslagsstillerne mening bedre barns rettigheter og innflytelse.

Begrepsbruk

Flere av begrepene som brukes i barnevernet, som for eksempel «tilsynsfører», assosieres til andre og mer belastede områder. Flere barnevernsbarn gikk 21. oktober 2010 ut i Bergens Tidende og ønsket å endre blant annet navnet på «tilsynsfører» til for eksempel «tillitsperson», «fosterbarn» til «omsorgsbarn» og «fosterforeldre» til «omsorgsforeldre». Disse begrepene er mindre ladet og mer i tråd med hva de ulike begrepene innebærer. Beredskapshjem, avlastningshjem, hjelpetiltak, saksbehandler, institusjon, samvær, biologiske foreldre med flere er andre begrep i barnevernet som kan oppleves som distanserende for barn og unge. Dette er begreper som er lite intuitive for barna og bør derfor endres for å gjøre tjenesten mer brukervennlig og mindre fremmedgjørende. Forslagsstillerne anmoder derfor Stortinget om å be regjeringen gå igjennom begrepsbruken i barnevernet for å gjøre ordbruken mindre stigmatiserende og ladet.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak for å styrke barns rettigheter og mulighet for innflytelse i barnevernet.
2. Stortinget ber regjeringen vurdere en lavterskel klageordning for barn og pårørende i barnevernet.

3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til handlingsplan for å styrke forskning og utvikling innenfor barnevernsfeltet.
4. Stortinget ber regjeringen igangsette en fullstendig gjennomgang av begrepsbruken i barnevernet.

14. april 2011